

ONALTI İNTİHAR OLGUSUNUN PSİKOLOJİK OTOPSİ YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ*

Işık Sayıl*, Saynur Canat*, Handan Tuğcu**

OZET

Amaç: İntihar davranışı ve intiharla ölüm, psikiyatri, psikoloji, sosyoloji gibi çeşitli bilim dalları tarafından ele alınan, çok boyutlu bir olgudur. İntihar davranışının nedenleri iki yöntemle araştırılır. Epidemiyolojik yöntem ve psikolojik otopsi. Bu çalışmada amaç bir il hudutları içinde 18 ayda gerçekleşen intiharların psikolojik otopsi yöntemiyle değerlendirilmesi ve bireyleri intihara götüren nedenlerin araştırılmasıdır. **Yöntem:** Adıyaman ilinde 2000 yılında ve 2001 yılının ilk altı ayında gerçekleşen 16 intihar olgusu-

na ilişkin bilgiler yapılandırılmış aile görüşmesi, polis ve hastane kayıtları aracılığı ile elde edildi ve değerlendirildi. **Bulgular:** 16 olgunun 7'si erkek 9'u kadın olup, yaş ortalaması 25.5'dir. Eğitim düzeyleri en fazla lise (4 olgu) olup, diğerleri eğitimsizdir veya ilköğretim düzeyindedir. Olguların büyük bölümü (10 olgu) evli değildir ve çalışmamaktadır (9 olgu). Sadece bir olgunun düzenli gelir getiren bir işi vardır. En çok asi yöntemi (10 olgu) kullanılmış olup, diğerleri sırasıyla ateşli silah zehirlenme ve yüksekten atlamadır. **Sonuç ve Tartışma:** İntiharlar genç nüfusta gerçekleşmiş olup, tüm olguların birden fazla sorunla baş etmek durumunda oldukları saptanmıştır. 6 olguda çeşitli bedensel sorunlar ve 6 olguda depresyonu düşündürülen bulgular söz konusudur. Olgularda çevrenin konuya duyarsız ve depresyon belirtileri ile tedavi konusunda bilgisiz oluşu dikkati çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İntihar, psikolojik otopsi, intiharın önlenmesi

Teşekkür: Bu çalışmanın gerçekleşmesinde katkılarından dolayı Aydın Aslan, Kamil Apteğin ve Sait Demirele teşekkür ederiz.

* Prof. Dr. A.U. T.F. Psikiyatri ABD Öğretim Üyesi

Prof. Dr. A.U. T.F. Psikiyatri ABD Öğretim Üyesi

** Dr. Psk. A.U. T.F. Psikiyatri ABD Klinik Psikolog

A Study on Psychological Autopsy An Evaluation of Sixteen Suicides, Cases

SUMMARY

Objective: Suicidal behavior and suicidal deaths are examined by psychiatry psychology and sociology. Reasons for suicidal behavior are examined in two ways. Epidemiological method and psychological autopsy. In this study we aimed to examine suicidal deaths in a city in an 18 month period and reasons which dragged these people to suicide. **Method:** Hospital and police records of 16 people who died because suicide in Adyaman in years 2000 and first 6 months of 2001 were examined. Semistructured family interviews were conducted in families of the deceased. **Results:** 9 of the subjects were female, 7 of them were male and mean age was 25.5. Four of the subjects were high school graduates and the remainders either no education or graduated from primary school. Most of the subjects were single (10 subjects), and had no occupation (9 subjects). Only one subject had a job with regular income. While hanging was the most common way used to commit suicide (10 subjects), guns, self poisoning and jumping from high places followed this. **Conclusion:** These suicides were in young population and all subjects had more than one problem to cope with. 6 of the subjects had physical problems and 6 of them had symptoms resembling depression.

Key Words: Suicide, Psychological Autopsy, suicide prevention

GİRİŞ

İntihar davranışı hep insanlığı tehdit eden bir sorun olmuştur. Önceleri şiddet kullanılarak önlenmeye çalışılmış ancak başarılı olunamamıştır. Sonra dini inançlarla yasaklanmıştır. Bi-

lindiği gibi bütün dinler intiharı yasaklar. Ancak bu da bir insanlık dramı olan intiharı önleyememiştir. Bunun üzerine başka yollar aranması gündeme gelmiştir. İntiharın kökenleri sosyolojide, psikolojide ve diğer sosyal bilimlerde aranmıştır. Günümüzde intiharın biyolojik kökenleri üzerinde de çok yol alındığını görmekteyiz (Maan 1999).

Ülkemizde intihar konusu pek çok ülkede olduğu gibi toplumsal boyutta ve alanda çalışan profesyoneller için hep zor bir konu olmuştur. Bu konuya ilişkin çalışma ve yayınları da etkilemiştir. İntiharı konu alan yayınlara ilişkin son 100 yıl içindeki durum, A U Psikiyatrik Kız Uygulama ve Araştırma Merkezinin "İntihar bibliyografyası" isimli, beş yılda bir çıkartılan, bibliyografik çalışmasıyla ortaya konmuştur (Sayıl, Azizoğlu 1991, Sayıl, Azizoğlu Birinci 1996, Sayıl, Akbiyik 2000).

Ülkemizde intiharlar DİE tarafından 1962'den beri tüm yerleşim yerlerinde derlenerek belirlenmektedir. 1974 yılına kadar Adalet İstatistikleri için yer almış, sonra da ayrı bir kitapçık olarak yayınlanmaya başlamıştır. Yıllık olarak yapılan bu yayınlar incelendiğinde intiharların yavaş ama sürekli bir artış gösterdiği dikkati çekmektedir (İntihar İstatistikleri 1962-2000). Durum Şekil 1'de gösterilmiştir.

2000 yılı için intihar hızı %000 2.67'dir. Bu hız 15 yaş üstü grupta %000 3.69'a yükselir. 2000 yılı içinde intihar ederek yaşamına son veren 1802 kişinin %34.5'i 15-24 yaş grubunda ve %22'si ise 25-34 yaş grubundadır. İntiharların yarısından çoğu 34 yaşın altındaki genç nüfusta yer almaktadır. Erkekler kadınların 1.5 katı fazla olarak intihar etmektedir. Ancak bazı illerimizde kadın intiharları erkekleri aşmaktadır. Güneydoğu Anadolu bölgesine özgü bu durum, kadın nüfusun erkek nüfusa oranı çerçevesinde değer-

lendirilmemiş olması nedeni ile sağlıklı veriler olmamakla birlikte gene de dikkat çekicidir (Alptekin 2000) En yüksek intihar hızına sahip 5 il; Kilis (%000 5.41), Bolu (%000 5.21), Eskişehir (%000 4.93), Muğla (%000 4.90), İzmir (%000 4.65) olarak belirlenmiştir. İntihar edenlerin yaşadığı yerler dikkate alındığında kentlerde intihar olguları, köylerde yaşayanlara göre daha fazladır. Coğrafi bölgelere göre dağılımda en yüksek intihar hızı Ege bölgesinde, en düşük hız ise Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgesindedir. Ülke genelinde intiharların batıya gittikçe arttığı görülmektedir (İntihar İstatistikleri 2000).

İntihar nedenlerine ilişkin çalışmalarda iki yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi epidemiyolojik çalışmalar; diğeri ise olguların tek tek psikolojik otopsi yöntemi ile incelenmesidir. Psikolojik otopsi yöntemi ilk kez 1959'da St Louis (ABD) geliştirilerek Eli Robins tarafından uygulanmıştır (Isometsa 2001) Shneidman (1981), Breht ve ark (1988), de Clark ve Horton-Deutsch (1992) de Hawton ve ark (1998 ve 2001) nin psikolojik otopsi yöntemi ile yaptıkları çalışmalar dikkat çekmektedir (Hawton 2001) Psikolojik otopsi yönteminde çeşitli kaynaklardan bilgi toplanarak bir değerlendirmeye gidilir Burada Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki bir il hudutları içinde saptanan intiharları değerlendirmeyi amaçlayan ilk psikolojik otopsi çalışması sunulacak ve bireyleri intihara gotüren nedenler, sorunlar belirlenmeye çalışılacaktır

YÖNTEM

Son yıllarda ülkemizin güneydoğu illerinde, özellikle kadınlarda, intiharların bir tırmanma gösterdiği dikkat çekmiştir. DİE verileri ile gündeme gelen bu sorun yerinde incelenmiştir (Sayıl, Canat, Tuğcu 2001) GAP idaresince oluşturulan bir proje çerçevesinde geliştirilen bu psikolojik otopsi çalışması için pilot bölge olarak intiharların o dönemde en yüksek olduğu Adıyaman ili seçilmiştir. Örneklem ve veri kaynakları Adıyaman ilinde 2000 yılında ve 2001 yılının ilk yarısında meydana gelen 16 intihar olgusundan oluşmaktadır. 2001 yılının ikinci yarısında Adıyaman iline gidilerek, aile görüşmeleri yapılmış, polis ve hastane kayıtları gözden geçirilmiştir. Aile görüşmeleri yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Form literatur bulguları ve yerel sosyokültürel özellikler dikkate alınarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Formda; intihar ile ilgili ayrıntılı bilgi, kişilik özellikleri, yaşam biçimi, aile ve evlilik öyküsü, ailedeki otumlar, sorunlar, iş ve askerlik öyküsü, bedensel ve ruhsal sağlık durumu, alkol ve madde bağımlılığı, adli sorunlar, ekonomik durum ve bunun gibi bilgiler yer almıştır. 16 intihar olgusunun 11'inde aile ziyareti yapılmıştır. Beş aile ile görüşülememiştir.

BULGULAR (Tablo 1)

16 olgunun 7'si erkek 9'u kadındır. 13'u 35 yaşın altında diğerleri 40, 60 74 yaşlarındadır. 4'u cahil, 4'u lise ve 8'ide ilkököl düzeyinde eğitilmişlerdir. 8'i bekar, 1'i nişanlı, 1'i dul, 6'sı evlidir. 9'u çalışmıyor; 2'si işçi, 2'si garson, 2'si öğrenci ve biri memurdur. 16 vakanın 10'u asi, 3'u ateşli silah, 2'si zehirlenme, 1'i yüksekten atlama yolu ile yaşamlarına son vermişlerdir. 9'u bir intihar notu bırakmıştır yine 9'u bir yakınına ölüm öncesinde intihar düşüncelerinden söz etmiştir.

Tüm olguların birden çok sorunla mücadele etmekte oldukları dikkat çekmiştir. 6 olguda çeşitli bedensel sorunlar mevcuttur. 6 olguda depresyon düşündürülen bulgular söz konusu olup bunlardan üçü de yetersiz de olsa antidepresan kullanmıştır. İki olgu daha öncede intihar girişiminde bulunmuştur. İki olguda da birinci dereceden akrabalarında intihar mevcuttur.

Burada 20 yaşın altındaki 4 olguya ilişkin bazı önemli ayrıntılar "onlenebilir" özellikleri nedeni ile verilerek, konu onleme çalışmalarının önemi çerçevesinde tartışılacaktır

1- A T 17 yaşında bir yıl önce amca olgu ile nişanlanmış İçine kapalı bir genç kız 10 yıl önce teyze oğlu nişanlı iken intihar etmiş Amcası ve halası akıl hastanesinde yatarak tedavi görmüş Bedensel sorunları (?) nedeni ile ilaç kullanmış, şeyhlere, turbelere götürülerek hastalığına çare aranmış Son zamanlarda neşesiz, durgun, iştahsız olduğu gözlenmiş Anne babası yakın arkadaş Bu olguda ailevi yukluluk ve depresif belirtiler çok açık olup, eğitim eksikliğinin bu genç kızı nasıl olumsuz etkilediği ve olumunu hazırladığı çok belirgindir

2- A T 17 yaşında ekonomik güçlüklerle baş edebilmek için yaz aylarında çalışan başarılı bir erkek öğrenci, ailesi koyde, A T ablasının okuyor, üniversite sınavlarına hazırlanıyor-muş Kuçuk yaşta damdan düşmesine bağlı işitme güçlüğü var Arkadaşlarına olumden çok sık söz edermiş Son günlerde uzgun görünüyormuş Odasına kapanıyor, çağrı ile çıkıyormuş Bir gece odasında kendini ipe asarak intihar etmiş İntihar gençlerin çok zorlandığı, üniversiteye giriş hazırlıkları gibi duyarlı oldukları bir dönemde gerçekleşmiştir Depresyonu ve çevresine olumden söz edışı bilgisizlikten önemsenmemiştir

3 M I 16 yaşında, lise öğrencisi, duygusal, içe donuk, sorunlarını paylaşmayan bir genç Son günlerde okul başarısızlığını sorun ettiği dikkatini çekmiş ve intihar ederek yaşamına son vermiştir

Gençlerin yaşama ayak uydurmada çok acemi olduğu daima hatırdaki tutulmalıdır Okulda başarının önemli, ancak yaşamla

eşdeğer olmadığı konusu daima gençle konuşulmalı sorunları ciddiye alınmalıdır Çocuk yetiştirme ve gençlik sorunları hakkında ailenin bilgilendirilmesinin önemini vurgulayan bir olgu olarak buraya alınmıştır

4 I D , 16 yaşında evli, 20 günlük bebeği var Ağabeyi uç ay önce beyin kanaması ile aniden olmuş, buna çok uzulmuş Kaynanası ile tartıştığı bir günün sonunda evdeki silahla intihar etmiş

Burada yine çok genç, hatta bir çocuk anne vardır Çok duyarlı günler yaşadığı bir dönemde bir büyük acı ile baş etmek zorunda kalmıştır Yine bu hassas dönemde yeterli destekten de yoksun kalınca yaşama gücünü kaybetmiştir Gebelik ve hamilelik kadının duygusal olarak çok zayıf olduğu bir dönemdir Geleneklerin lohusalıkta yeni anneyi yalnız bırakmama destekleme, onları uzuntuden uzak tutma şeklindeki ongoruşu burada ihmal edilince, genç ve tecrubesiz annenin olumu hazırlanmıştır Bu da eğitimin önemini vurgulayan çok pahalı bir deneyim olarak sunulmuştur

TARTIŞMA VE SONUÇ

Genel olarak duruma bakıldığında 16 olgunun 9'u kadındır

Yaş dağılımına bakıldığında 3 olgunun (74, 60, 40) dışında, 36 ve altındaki yaşlarda kı kumelenme dikkat çekicidir Yaş ortalaması 25 5'dir Bu da konunun gençleri tehdit eden bir sorun olduğunu tekrarlayan bir sonuçtur

Eğitim düzeyinin düşük oluşu bir diğer çarpıcı bulgudur

Bu bulgular diğer ülkelere ilişkin literatur bulgularıyla farklılık göstermektedir (Deleo ve ark 1998) En önemlisi ülkemizde intiharlar özellikle genç kuşağın sorunu olarak gündeme

gelmektedir Sorunun kadınlarda daha ağırlıklı oluşu yine sorunun ülkemiz boyutunda değilse de çalışmanın yapıldığı yore itibarıyla bir diğer dikkati çeken yonudur (Sayıl, Devrimci Ozguven 2002)

Kadınlarda intiharlarla olumun yuksek oranda gorulduğu Çin'de bu durum sosyoekonomik duzeyin düşük olması ve kadınlara tanınan fırsatların kısıtlı olmasına dayandırılmaktadır (Cheng, Lee 2000). Ancak dünyada pek çok bolgede kadınların benzer koşullarda yaşamasına karşın intihar hızının aynı şekilde yuksek olmaması, bu savı desteklememektedir (Schmidtke 1999). Dolayısıyla kadın intiharlarının nedenlerini açıklayabilmek için özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha fazla araştırma yapılması gerektiği bildirilmektedir

Çalışmanın yapıldığı yorede kadınlar üzerinde yoğun bir aile ve çevre baskısı soz konusudur Kadınlardan geleneksel kadın rolunun

gereklerini yerine getirmeleri bekklenir. Kadın intiharlarında bu tutumun etkilerinin ileri çalışmalarla gosterilmesi yol gosterici olacaktır.

Intiharları onleme (Sayıl ve ark 2000) konusunda eğitimin ne denli önemli olduğunu bu çalışmamızla bir kez daha gorduk Yakınlarını, özellikle gençlikte, duyarlı dönemlerde, zor gunlerdeki duyarlı yaklaşım ve desteklemenin genci donuşu olmayan boyle bir sonuçtan koruyabileceğini soyleyebiliriz

Ayrıca ruhsal sorunlar özellikle de depresyon konusunda bilgi sahibi olmak, çağdaş, gerekli ve yeterli tedaviyi zamanında sağlamanın hayat kurtarıcı olacağı açıktır (Wasserman 2001)

İşte bu goruşlerden hareketle il bazında intiharları onleme çalışmaları başlatmak üzere çok sektörlü bir yaklaşımla onleme çalışmalarının özellikle bazı illerde giderek artan intiharları için bir çözüm sunduğu kanısında yız

KAYNAKLAR

Alptekin K (2000) 1974-1999 Yılları Arasında Türkiye'deki Tamamlanmış Intiharların Coğrafi Yerleşim Birimlerine ve Cinsiyete Gore Dağılımı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı Yuksek Lisans Tezi, Ankara

Cheng ATA, Lee CS (2000) Suicide in Asia and For East in Hawton K, Heeringen V The International Handbook of Suicide and Attempted Suicide, John Willey Sons Inc NY

Deleo D, Schmidtke A Diekstra RFW (1998) Suicide Prevention, Klawer Academic Pub, Dordrecht

Hawton K (2001) Studying Survivors of Nearly Lethal Suicide Attempts An Important Strategy in Suicide Research, Suicide and Life Threatening Behavior, Vol 32 (Supplement)

Isometsa ET (2001) Psychological Autopsy Studies A Review, Eur Psychiatry, 16 379-85

Intihar İstatistikleri (1962-2000) T C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, DIE Matbaası, Ankara

Mann JJ (1991) Neurobiological Correlates of Suicidal Behaviour in Montgomery SA, Goeting NLM (Eds) Current Approaches Suicide and Attempted Suicide, Duphar Laboratories Limited, Southampton

Sayı I, Azızoğlu S (1991) Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografya I, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay 1, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

Sayı I, Azızoğlu Bıncı S (1996) Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografya II, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay 2, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

Sayı I, Akbıyık İrem D (2000) Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografyası III, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay 5, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

Sayı I ve ark (2000) Kriz ve Krize Mudahale, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay 6, Damla Matbaacılık, Ankara

Sayı I, Canat S, Tuğcu H (2001) GAP Kapsamında Adıyaman, Diyarbakır, Batman'da İntihar Davranışı, Basılmamış Rapor, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri A D , Ankara

Sayı I, Devrimci Ozguven H (2002) Suicide and Suicide Attempts in Ankara in 1998=Results of The WHO/EURO Multicentre Study of Suicidal Behavior, Crisis 2002, 23 11-16

Schmidtke A et al (1999) Suicide Rates in The World Update, Archives Of Suicide Research, 5 81-89

Wasserman, D (2001) Affective Disorders and Suicide in Wasserman (Ed) Suicide An Unnecessary Death, Martin Dunitz Ltd London